

פרק שני

משרדי הממשלה

משרד ראש הממשלה

פעולות ביקורת

בגנזך המדינה ובמרכז לשימור הסרט הישראלי נבדקו הרישום והשימור של יומני הקולנוע "כרמל" ושל סרטי עליה מקוריים שנוצרו בין השנים 1927 - 1958 ונרכשו בידי המשרד ב-1981.

בחמש חברות ממשלתיות נערכה ביקורת על דרכי המיון והשימור של מסמכים בעלי ערך היסטורי, שנוצרו בידי החברות ונמצאים ברשותן. ממצאי הביקורת נדונו עם גנז המדינה ועם הנהלת רשות החברות הממשלתיות.

שימור סרטים - הטיפול בסרטי אקסלרוד

ב-1981 רכש משרד ראש הממשלה בשביל המדינה מנתן אקסלרוד, אחד מחלוצי הקולנוע בארץ ישראל, תמורת 200,000 דולר, את "אוסף כרמל", שהכיל כ-500 יומני קולנוע מהשנים 1927 - 1958, סרטי עליה מקוריים שיצר אקסלרוד, סרטי פרסומת וסרטי הדרכה (להלן - האוסף). ביומני הקולנוע תועדו רבים מהאירועים החשובים בחיי היישוב היהודי בשנים ההן ותצלומים של רבים ממנהיגיו. חלק מהאוסף צולם על חומר דליק ולא עמיד. המשרד התחייב בפני נתן אקסלרוד לרשום את האוסף, לקטלגו ולהעתיק את כולו, פרט לקטעים שהועתקו בעבר ולקטעים שמסיבות טכניות אינם ניתנים להעתקה על חומר לא דליק. האוסף הועבר לגנזך המדינה. עוד בטרם נרכש האוסף רשם הגנזך והעתיק את מרבית היומנים. ב-1988 העביר גנזך המדינה (להלן - הגנזך) את האוסף ל"מרכז לשימור הסרט הישראלי" (להלן - המרכז), שאת הקמתו יזם יחד עם איש ציבור מירושלים במטרה להשלים את עבודות הרישום וההעתקה.

באוגוסט 1989 ובינואר 1990 בדק משרד מבקר המדינה בגנזך המדינה ובמרכז את הטיפול באוסף כרמל לאחר רכישתו וגם בשנים שקדמו לרכישתו. בדיקת עדכון נערכה בינואר 1991. מאז הקמת המרכז השתתפו בהנהלתו, בין היתר, הממונה על הגנזך וכן חשב משרד האוצר שאת השתתפותו ביקש הגנז, בהסכמת מנכ"ל האוצר, כנציג משרד האוצר. נוכח השתתפות זו עמד המרכז לביקורת המדינה לפי סעיף 9(5) לחוק מבקר המדינה, התשי"ח-1958 (נוסח משולב), כגוף שהממשלה משתתפת בהנהלתו.

להלן הממצאים העיקריים:

פעולות גנז המדינה

על פי חוק הארכיונים, התשט"ו-1955 (להלן - החוק), רשאי גנז המדינה (להלן - הגנז) לקבל להפקדה בגנזך כל חומר ארכיוני. "חומר ארכיוני", על פי החוק, כולל כל כתב על גבי נייר, או על גבי חומר אחר, וכל תרשים, דיאגרמה, מפה, ציור, תו, תיק, תצלום, סרט, תקליט וכיוצא באלה שיש בהם עניין לחקר העבר, העם, המדינה או החברה, או שהם קשורים לזכרם או לפעולתם של אנשי שם. הגנז צמצם את תפקידו של הגנזך, בעניין איסופו של חומר ארכיוני בכלל ושל סרטים

בפרט, באמצעות הגדרה של תחומי הפעולה והאחריות של הגננך כלהלן: על הגננך לפעול באופן ישיר לאיסוף ולריכוז חומר ארכיוני שנוצר בידי מוסדות המדינה ולאסוף תיעוד של תולדות מדינת ישראל ועליו להסתפק בפיקוח בלבד על החומר הארכיוני שאיננו חומר ממלכתי; אשר לסרטים, אחריות הגננך היא לשמר את הסרטים שהופקו בידי מוסדות המדינה ושלוחותיה ולאסוף סרטים תיעודיים העוסקים במדינה, בהתפתחותה וכדומה, ואין זה מתפקידו לעסוק בסרט העלילתי שהופק בארץ ולא בסרט היהודי שהופק ברחבי העולם.

עוד באמצע שנות החמישים היה ברור לעובדי הגננך, שחלק מאוסף הסרטים הוא חומר שראוי להבטיח את שימורו הפיסי, שכן הוא חומר ארכיוני כמשמעותו בחוק ובהגדרת הגננך. באותן שנים פנה נתן אקסלרוד לגננך המדינה והצביע על התנאים הגרועים שבהם הוא מחזיק את האוסף - מחסן ישן, פרוץ ולא ממוזג בבני ברק - ועל ההתבלות הצפויה של הסרטים, ובמיוחד של אלה שצולמו על גבי חומר דליק. לדבריו, מחמת חסר אמצעים לא איחסן את האוסף בתנאים מיטביים. הוא הציע, שהגננך ירכוש ממנו את האוסף, יאחסנו ויתחייב לרשמו ולהעתיקו על גבי חומר עמיד ולא דליק.

ב-1959 בדק הממונה דאז על הגננך את האוסף, בהסכמתו של אקסלרוד, וקבע שהחומר מתוך האוסף הראוי להפקדה בגננך הם יומני הקולנוע, שמשך הקרנתם הוא כ-53 שעות; לדעתו, נודעת חשיבות לרבע מהם, ובעיקר ליומנים מהשנים 1927 - 1952, שכללו, בין היתר, את יומן כרמל, היומן היחיד שהופק בארץ. הוא ציין, שתנאי התחזוקה של האוסף הם גרועים והסרטים עלולים להינזק. ב-1960 נחתם הסכם בין נתן אקסלרוד לבין הממשלה, ולפיו הורשה הגננך להעתיק את כל היומנים ולהציג את החומר המועתק בהצגות מטעם המדינה ומטעם הסוכנות היהודית. ההעתיקים אמורים היו להיות מופקדים בגננך. הממשלה התחייבה לשלם בתמורה למשפחת אקסלרוד 15,000 ל"י. להסכם צורפו הרשימות של הסרטים.

במשך 16 שנים מאז ההסכם האמור לא נעשו פעולות רבות בעניין רישום, העתקה ושיפור תנאי התחזוקה של כל האוסף. ב-1976 הגיע הגננך להסכם נוסף עם בעלי האוסף בדבר רישום והעתקה של היומנים. נקבע בו, שהגננך ומשרד החינוך והתרבות מעוניינים לרשום את האוסף, להעתיק את כולו, או את חלקו, ולגנוז את העותקים בגננך. הגננך התחייב להעמיד לרשות המשפחה עוזר לצורכי רישום, כתבנית ו-15,000 ל"י. זכויות היוצרים על האוסף נותרו בידי המשפחה.

ב-1977 הודיע הגננך למועצת הארכיונים העליונה (מועצה המכוננת על פי החוק והיו"ר שלה הוא הגננך), ששיתוף פעולה בין הגננך לבין משרד החינוך והתרבות ולבין ארכיון הסרטים על שם ראד באוניברסיטה העברית בירושלים (כיום המכון על שם ס' שפילברג) הביא להשלמת הרישום המפורט ולקיטלוג של 250 היומנים מהשנים 1935 - 1948. באותה שנה הועתקו קטעים מקוריים באורך של 100,000 רגל. ההעתקה נעשתה לסרט ברוחב 16 מ"מ, מאחר שלדעת הגננך רוחב זה מספק את כל הדרישות של משתמשים מתחנות טלוויזיה ושל עורכי חדשות. ב-1980 הודיע הגננך למועצה, כי עומדות להסתיים פעולות הרישום של קטעי יומנים וסרטים, שלא נכנסו ליומנים מסיבות עריכה, ושל קטעים שהוצאו מתוך יומנים לשם העתקתם ולא הוחזרו למקומם.

ב-1981 רכש, כאמור, משרד ראש הממשלה ממשפחת אקסלרוד את כל אוסף הסרטים שבבעלותם - היומנים, סרטים עלילתיים, סרטי פרסומת, פסי קול, סרטים מצויירים קנויים ושאריות - תמורת 100,000 דולר. האוסף שנרכש הועבר לגננך. על פי הסכם הרכישה שנחתם, התחייבה המדינה להעתיק את האוסף במלואו על גבי סרטים עמידים ברוחב 35 מ"מ ולהשלים את ההעתקה עד 1985. ההתחייבות חלה על כל הסרטים שבאוסף, הן על אלה שהם בעלי ערך ארכיוני והן על סרטים עלילתיים, שאריות וכו'. ההעתקה לא בוצעה. ב-1984 נחתמה בין הצדדים תוספת להסכם, ולפיה רכש המשרד מהמשפחה, בשם המדינה, את זכויות היוצרים על האוסף תמורת 100,000 דולר נוספים. נקבע תאריך חדש לביצוע ההעתקה - 31.12.87. גם התחייבות זו לא כובדה.

לאחר שהתקבל האוסף בחן הגננך את האפשרות להקים מסגרת משולבת עם אחד מהארכיונים הציבוריים העוסקים בסרטים, ושהם מאושרים על פי החוק, כדי שתתפל בכל האוסף, דהיינו ביומנים, שהם חומר ארכיוני ומהווים כרבע מהאוסף, וביתרה שאינה כזו. בהתאם לכך היה משא

ומתן עם שניים מהם: "הארכיון הישראלי לסרטים סינמטק ירושלים" (להלן - הסינמטק); ו"מכון הסרטים על שם ראד" באוניברסיטה העברית. הגנו העדיף את האחרון; הוא קבע, שקיימת בו מקצועיות ברורה וכי הוא ערוך לשמר סרטים, כך שניתן להפקיד אצלו את "אוסף כרמל", אף שאין זו מסגרת לאומית. במשך שנים אחדות קיימו האוניברסיטה העברית והגנו מ"מ בעניין העברת האוסף למכון. הוכנה טיוטת הסכם בעניין זה, אך הסכם לא נחתם. הגנו בחן גם את האפשרות להקים מוסד חדש, הואיל ולדעתו רצוי שהטיפול באוסף זה יהיה במסגרת ארגונית מיוחדת, אך כחלק מגנון המדינה ולא כיחידה נוספת על אלו שכבר קיימות בארץ.

בפועל לא הוקמה מסגרת משולבת עם אחד מבין הארכיונים הציבוריים וגם לא מסגרת ארגונית בתוך הגנון; במקום זאת חתם משרד ראש הממשלה במאוס 1988 על הסכם עם המרכז, והפקיד בידי את כל האוסף, כולל החומר הארכיוני, במטרה שיעסוק בפעולות ארכיונאיות מובהקות, שהן: מיון, קיטלוג, העתקה ושימור. המרכז אינו ארכיון ציבורי מאושר. כמו כן נמצא, שהגנון לא בחן את כישורי המרכז למילוי המשימה, מול המקצועיות המוסכמת של מכון הסרטים שבאוניברסיטה.

הגנו מסר למשרד מבקר המדינה, שההעתקה של סרטים שהתכווצו נחשבת בכל העולם לפעולה מורכבת ומסובכת, ושההשקעה הדרושה להערכתם של כמיליון רגל נאמדה בכ-1,000,000 דולר, ולא נמצא מקור תקציבי או שותף מקצועי למימון הפעולה בהיקף זה. שני המוסדות שעמם היה מ"מ (הסינמטק ומכון הסרטים ע"ש ראד) הביעו נכונות להקצות סכומים קטנים בהרבה, כ-10% בלבד מהסכום הנדרש.

משרד מבקר המדינה בדק ומצא, כי האומדנים שאמד גנון המדינה את כמות הסרטים שיש להעתיק, אופן העתקתם וההוצאות הנדרשות לשם כך לא היו מדויקים. אומדן הכמות בכ-1,000,000 רגל כלל פסי קול, שעלות העתקתם קטנה, קטעי סרטים שכבר הועתקו בעבר וכ-400,000 רגל סרטים שלא היה צורך להעתיקם (סרטים שצולמו על גבי חומר עמיד), וכן סרטים מצוירים, התחלות של סרטים שלא הושלמו, ואילו כמות היומנים וסרטי העלילה, שהיה צורך להעתיק את רובם, הייתה כ-420,000 רגל בלבד.

לאחר שנרכש האוסף ב-1981 הוא הועבר למחסן במזרח ירושלים ומשם למחסן באזור תעשייה במערב העיר. הגנון לא ערך רישום מפורט של תכולתו - לא בעת קבלת החומר ולא בעת העברתו - לא פירט את סוגי חומר הגלם של הסרטים (דליק או עמיד) ולא מיון את סוגי הסרטים: סרטי אור, פסי קול, סרטים מצוירים שאקסלרוד קנה לצורך הפצה, שאריות, קטעים גזורים וכו'. מכאן, שבעת העברת האוסף למרכז לא היו בידי הגנון, פרט לרישומים שכבר נערכו לגבי היומנים (ראה סעיף 8), נתונים על הסרטים שהועברו אליו; גם המרכז לא ערך רישום של מה שקיבל מהגנון.

על פי אומדן מ-1970 שערכו נתן אקסלרוד ועובד מהאוניברסיטה העברית, הייתה עבודת הרישום המפורט של היומנים כרוכה בכ-100 עד 200 ימי עבודה. עבודות הרישום כוללות: זיהוי האנשים והמקומות המצולמים, התאריך שבו נעשה הצילום, אורכו של הצילום, איכותו ואם הועתק בעבר. מתחילת הטיפול של הגנון באוסף הושקעה עבודה רבה ברישום ובקיטלוג של היומנים, הגדולה פי כמה מהאומדן האמור; הגנון העסיק ברישום את משפחת אקסלרוד, וגם שכר עובדים ארעיים לצורך זה. כאשר האוסף היה בחזקתו של המרכז היו עובדי המרכז אמורים גם הם לעסוק ברישום. בעבודות הרישום של היומנים ובתרגומם לאנגלית הועסקו גם עובדים ממכון הסרטים של האוניברסיטה העברית. בפועל הוקצו כמה מאות שעות עבודה לכל שעת הקרנה של היומנים. חרף השקעות אלה, שקדמו להקמת המרכז, ופעולות המרכז בתחומים אלה לאחר מכן, לא הגיעה עבודת הרישום המפורט לסיומה עד לראשית 1991. בדצמבר 1990 הודיע המרכז למשרד מבקר המדינה, שעבודת הרישום נמשכת בסינמטק. בינואר 1991 הודיע הסינמטק למשרד מבקר המדינה, שכמחצית האוסף עדיין נמצאת בתהליך בדיקה, מיון וקיטלוג (על הקשר עם הסינמטק ראה להלן).

פעולות "המרכז לשימור הסרט הישראלי"

ב-1987 הודיע איש ציבור לגנו המדינה, שהוא יכול להשיג תרומה בסך 900,000 דולר בעד הטיפול בסרטי אקסלרוד, מזה 500,000 דולר להצלת האוסף ו-400,000 דולר להקמת משכן בעבורו. בעקבות הודעה זו נפסק המשא ומתן האמור בין הגנזך לאוניברסיטה העברית. הגנו ואיש הציבור הגיעו לסיכום, שלפיו תוקם עמותה אשר תנהל בידי נציג התורמת (להלן - הנציג), עובדי מדינה בכירים ועובדי מוסדות ציבור. הנציג התחייב להפקיד בגנזך התחייבות על סך 900,000 דולר. כתב ההתחייבות לא הופקד. בפועל מומנו מרבית פעולות המרכז עד סוף 1990 בידי התורמת.

בנובמבר 1987, בעקבות הסיכום האמור בין הגנו לנציג התורמת, הוגשה בקשה לרישום המרכז כעמותה. בין החותמים על הבקשה, כמייסדיה של העמותה, הממונה על הגנזך וחשב משרד האוצר, הרשומים לפי שמותיהם ולא לפי תפקידיהם בשירות המדינה; בטופס הבקשה צוין שהראשון הינו סגן יו"ר המרכז והשני - חשב המרכז. רשם העמותות סירב לבקשה בנימוק, שבעוד שלפי תקנון העמותה המוצע אמורה היא לשמש שלוחה של גנזך המדינה, שהיא סמכות שלטונית, אין אותה סמכות שלטונית נמנית עם מייסדיה. יצוין, כי לפי התייעוד שנמצא בגנזך, ברור שהן הממונה על הגנזך והן חשב משרד האוצר צורפו להנהלת המרכז כנציגי משרדיהם. בפועל פעל המרכז בלי שנרשם כעמותה. בהמשך לכך נחתם במאסר 1988 הסכם בין משרד ראש הממשלה, בשם המדינה, לבין המרכז, ולפיו יופקד האוסף בידי המרכז לצורך מיון, קיטלוג, העתקה לסרט עמיד ברוחב 35 מ"מ ושימור. המרכז יקבע, בתיאום עם משרד ראש הממשלה, מקום מיוחד להחזקת החלקים מהאוסף שהועתקו והסרטים שנקבע במיון שאין צורך להעתיקם. האוסף יוחזק בידי המרכז כשלוחה של גנזך המדינה והוראות חוק הארכיונים יחולו כאילו הוחזק האוסף בידי הגנזך עצמו. מטעם המרכז חתמו על ההסכם נציג התורמת והממונה על הגנזך.

מינוי מנהל למרכז: המרכז אמור היה, כאמור, לשמש שלוחה של גנזך המדינה, ובתור שכזה מן הראוי היה, לדעת הביקורת, שתיתן אפשרות לבעלי מקצוע להתחרות על המשרה של מנהל המרכז ושמי שייבחר יהיה בעל כשירות לנהל ארכיון ציבורי, כנדרש בתקנות על פי חוק הארכיונים, דהיינו: בעל תואר אקדמי של מוסמך אוניברסיטה או תואר אקדמי שווה לו; או כיהן חמש שנים בארכיון בתפקיד מנהל או בתפקיד בכיר ואחראי אחר; או סיים קורס אוניברסיטאי לארכיונאות, עם תעודת ארכיונאי. בפועל לא ניתנה אפשרות לבעלי מקצוע להתחרות על המשרה; למנהל המרכז מונה בנו של נציג התורמת, שהיה לו ניסיון בשימור סרטים שצבר בעבודתו במשך כשלוש שנים בסנימטק ובמשך חודשים אחדים בגנזך המדינה, שם עסק ברישום היומנים; הוא גם השתלם כחודש בארכיון סרטים בחו"ל. אולם באלה, כאמור, לא סגי. לפי התייעוד שעמד לרשות הביקורת, הוא לא היה בעל השכלה אקדמית וניסיון ניהולי. חרף זאת וחרף התנגדותו של גנו המדינה למינוי, יצא המינוי אל הפועל. שולמה לו משכורת לפי דרגה כ"ג בדירוג המינהלי-הממשלתי וכן תוספות כוללניות להחזקת רכב ושעות נוספות.

לא נמצאה החלטה מאושרת של הנהלת המרכז על מינויו או על העסקתו בתנאים אלה. תנאי העסקתו נקבעו בעל פה, לאחר משא ומתן בינו לבין מזכיר המרכז וחשב המרכז.

ניהול המרכז: המרכז התחיל לפעול בראשית 1988 במתקנים שהעמיד לרשותו משרד ראש הממשלה. בהנהלת המרכז שהוקמה היו חברים: התורמת, שהייתה נשיאה של המרכז; הנציג שלה, ששימש יו"ר; חשב משרד האוצר ששימש, כפי שעולה מן התייעוד, חשב המרכז; הממונה על הגנזך ששימש מזכיר; וכן מנהל בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי ומנהל הטלוויזיה הישראלית בערבית. חברי ההנהלה, לבד מהתורמת, השתתפו בפועל בישיבות. האגודה העסיקה שישה עובדים: מנהל, סגן מנהל וטכנאי במשרות מלאות; חוקר, מזכירה ומנהל חשבונות במשרות חלקיות.

פרוטוקולים משיבות הנהלה: על פי נתונים שנמסרו למשרד מבקר המדינה קיימה ההנהלה במהלך 20 החודשים הראשונים לקיומה 14 ישיבות. לא נמצאו פרוטוקולים של חמש מהן. רק בעקבות הערת הביקורת בדבר העדרם, המציא המנהל ארבעה פרוטוקולים לא חתומים שנרשמו, לדבריו, בדיעבד, בתיאום עם המזכיר והחשב, על פי רישומים בכתב יד, בהם אחד העוסק במינוי

המנהל וסגנו ובקביעת מורשי החתימה. הכנת פרוטוקולים בדרך זו אינה עולה בקנה אחד עם סדרי מינהל תקינים.

תקציב וחשבוניות: המרכז פעל בלי תקציב מאושר. מימון הפעולות של המרכז בארץ נעשה בדרך זו: המרכז הגיש לנציג מדי פעם בפעם חשבוניות על הוצאותיו והנציג מצדו הסדיר העברת כספים מחשבון שהתורמת פתחה בבנק בג'נבה על שם "המכון הישראלי לסרטים". תשלומים למעבדה בחו"ל ותשלומים אחרים בחו"ל, בעיקר בקשר לנסיעות של מנהל המרכז, שולמו ישירות בחו"ל על פי אישור הנציג; להנהלת החשבוניות בארץ אין מידע על תשלומים אלה. בטיוטת הדוח הכספי של רואי החשבון של המרכז ליום 31.12.89 רשומות ההוצאות בחו"ל בשלושה סכומים כוללים בלבד: למעבדה, למומחה ואחרות ובציון "לא מבוקר".

בבדיקה של רישומי ההוצאות שנעשו בארץ נמצא, שהמרכז שילם תשלומים שונים בלי אסמכתאות, כגון: תשלום למנהל בעד כרטיסי טיסה לצרפת; הוצאות ניכרות על כיבוד, אירוח ושכירת רכב; מפרעה לאדם שאינו עובד המרכז; "תשלום הילטון - הלוואה", כרשום בספרים, בלי שלמנהל החשבוניות היה הסבר על מהותו של תשלום זה.

בטיוטת דין וחשבון של רואי החשבון, ממאי 1990, למאזן המרכז ל-31.12.89 ולדוח ההכנסות וההוצאות של המרכז בתקופה מ-1.1.88 ועד ל-31.12.89, קובעים רואי החשבון (המבקרים), שהכנסות המרכז בתקופה האמורה הסתכמו בסך 471,390 ש"ח וההוצאות בסך 443,174 ש"ח. המבקרים ציינו, שלא יכלו לאמת את המלאי של הסרטים ותנועתם בתקופה הנסקרת. ההוצאות של המרכז ששולמו בחו"ל הסתכמו, לפי הטיוטה, בסך 232,675 דולר. ברם כאמור, הוצאות אלו לא בוקרו בידי המבקרים.

פעולות: בהסכם בין משרד ראש הממשלה לבין משפחת אקסלרוד התחייב המשרד להעתיק את האוסף לסרטים ברוחב של 35 מ"מ. בהתאם לכך החליט המשרד להעתיק במעבדה בצרפת את כל הסרטים שהוסרטו בזמנם על גבי חומר דליק. המשרד לא התחייב להעתיקם לשני סוגים, לנגטיב ולפוזיטיב. לדעתו של מומחה שמשרד מבקר המדינה נועץ בו, צורכי שימור מחייבים להעתיק את הסרטים לפוזיטיב בלבד, ואילו העתקה לנגטיב ניתן לבצע בעת הצורך במעבדה בארץ, לפי בקשתו של לקוח המעוניין בכך. על אף שלא התחייב לכך בהסכם האמור וצורכי שימור לא חייבו זאת, החליט המרכז להעתיק את האוסף העתקה כפולה. כמות הסרטים להעתקה הייתה כ-420,000 רגל, שמהם כ-300,000 הועתקו והוחזרו לארץ. על פי נתונים שמסרה הנהלת הסינמטק למשרד מבקר המדינה בראשית 1991, הסרטים שהוחזרו הם היומנים, שהועתקו כולם לפוזיטיב, ומרביתם - כ-235,000 רגל - גם לנגטיב. סרטים בכמות של כ-120,000 רגל נותרו בפאריס מבלי שהועתקו, מאחר שלפי נתוני הסינמטק אזלו כספי התרומה. החומר שלא הועתק כולל את סרטי העלילה שהפיק אקסלרוד. מנתונים אלה עולה, שיומנים, שאת שימורם כבר הבטיח הגנזך על ידי העתקתם בעבר לסרטים ברוחב 16 מ"מ וגם העתיקם לסרטי וידאו, הועתקו שוב, בהתאם להסכם, לסרטים ברוחב 35 מ"מ, ורובם גם בעותק נוסף (נגטיב), שהכנתו לא התחייבה מההסכם: לעומת זאת, לא הועתקו סרטי העלילה, שלא הועתקו בעבר ושמשרד ראש הממשלה והמרכז התחייבו להעתיק גם אותם.

שלושה מעובדי המרכז יזמו בעצמם הכנת סרט בשביל פסטיבל הסרטים הבינ-לאומי החמישי בחיפה. הסרט התבסס בעיקר על חומר מאוסף אקסלרוד. עקב העיסוק בהפקת הסרט הוזנחו במשך חודשים אחדים עבודות הרישום לקראת העתקת האוסף. למרות זאת ואף כי הפקת סרטים איננה ממטרותיו של המרכז, אישרה הנהלת המרכז בדיעבד את הפעולה ושילמה לעובדים האמורים את משכורתם השוטפת וגם תוספת מאמץ, בעד התקופה בה עסקו בפועל בהפקה. לא נקבע מיהו בעל זכויות היוצרים בסרטים שהופקו, והנהלת המרכז לא נתנה את דעתה לצורך בשמירה על זכויות היוצרים של המדינה.

ביקורים בחו"ל: מנהל המרכז מסר למשרד מבקר המדינה, שבמהלך 16 חודשים הוא ביקר בצרפת שלוש פעמים בתפקיד; לדבריו, לצורך מעקב אחר העתקת הסרטים וקיום מגעים עם תורמים

בכוח למרכז. רק פעם אחת דיווח המנהל למרכז בכתב על תוצאות ביקוריו בחו"ל. אין במרכז אישורים בכתב מטעם ההנהלה לנסיעות בתפקיד, אלא לנסיעה אחת בלבד.

לדברי המנהל, ביקוריו בחו"ל היו בשם ומטעם המרכז. מאחר ובהנהלתו של המרכז היו מעורבים עובדים בכירים של משרד ראש הממשלה ומשרד האוצר, מן הראוי היה, שאלה יקפידו על אישור מוקדם של נסיעות המנהל. על ההנהלה היה לבחון בדקדקנות את התכניות והמטרות של כל פעולה שהוא עושה שם ולאשר רק את הנסיעות שהובהר הצורך לבצען. עוד דרוש היה, שההנהלה תעמוד על קבלת דיווח על הביקורים בחו"ל שלא אושרו ושטרם דווח עליהם.

כבר בראשית קיומו של המרכז הועלה בו הרעיון שהוא יפעל במתחם הסינמטק ואף קוימו דיונים בין המרכז, הסינמטק וקרן ירושלים בדבר שילוב המרכז בסינמטק, אגב הבטחת זכויות המדינה באוסף כרמל וחובות המרכז למדינה. תכנית זאת נראתה לגנוז פתרון הולם. בספטמבר 1989 נחתם הסכם בנידון בין המרכז לבין הסינמטק; קרן ירושלים, האמורה אף היא להיות צד להסכם זה, טרם חתמה עליו. המרכז אמור לפעול כיחידה של הסינמטק המורחב, אך ימשיך להיות מנוהל בידי ועד משלו, ובו גם נציגים של הסינמטק וקרן ירושלים. הוא יטפל באיתור, שימור ושיקום של סרטים תיעודיים ועלילתיים, שיש להם ערך לתולדות העם היהודי והמדינה, או שנתמכו בהפקתם על ידי המדינה, וכן של סרטים שנרכשו על ידי המדינה. ההנהלה החליטה להעביר לסינמטק את העותקים של כל האוסף, היוםנים והסרטים העלילתיים, וכן את התרומה בסך 400,000 דולר כדי שתשמש לפי ההסכם חלק מהסכום הדרוש להרחבתו של בניין הסינמטק. יצוין, שזו סטייה ממטרת התרומה שהובטחה בזמנה להקמת משכן לאוסף אקסלרוד. עוד נקבע בהסכם, כי כל האמור בו כפוף להסכם ממאסר 1988 בין מדינת ישראל לבין המרכז לשימור הסרט הישראלי וכי אם יפורק המרכז יקבל עליו הסינמטק את כל התחביבות המרכז כלפי המדינה. ההנהלה החליטה למנות את הנציג לנשיא המרכז, ואת מנהל הטלוויזיה ליו"ר המרכז.

במאסר 1989 הודיע גנוז המדינה למועצת הארכיונים העליונה, שהגנוז מתכוון להפקיד במרכז את אוסף הסרטים התיעודיים המצוי בגנוז המדינה כדי שיעבירו לסינמטק. מדובר ביומנים בריטיים ובסרטים עלילתיים שמשרד התעשייה והמסחר הפקיד בגנוז. על פי הודעת גנוז המדינה, תיעשה ההעברה על פי ההסכם הקיים בין משרד ראש הממשלה לבין המרכז. למשרד מבקר המדינה לא הובהר מדוע התכוון הגנוז להפקיד במרכז את הסרטים שהופקדו בגנוזו, שכן אין הם שייכים לאוסף כרמל וההסכם האמור חל על אוסף כרמל בלבד. עד סיום הביקורת לא מומשה הכוונה האמורה, אך הגנוז לא מסר למשרד מבקר המדינה על נסיגה ממנה.

בבדיקת השלמה שערך משרד מבקר המדינה בראשית 1991 נמצא, שמשרדי המרכז, במתקנים שהעמיד משרד ראש הממשלה לרשותו, נסגרו והציוד שהיה בהם, חלקו של המרכז וחלקו של הגנוז, הועבר לסינמטק. עובדי המרכז פוטרו, ושוב לא קיימת פעילות עצמאית של המרכז. בינואר אותה שנה פרש מנהל המרכז מפעילותו השוטפת והקבועה, ובספטמבר הוצאה לו הודעה רשמית מטעם המרכז על סיום עבודתו בתוקף מ-1.2.90. במקביל הודיע נציג התורמת על התפטרותו מתפקיד יו"ר המרכז ועל התפטרות בנו מכל תפקיד במרכז. בעקבות הביקורת הורה גנוז המדינה לממונה על הגנוז, בסוף 1990, לסיים את חברותו בהנהלת המרכז והודיע להנהלת הסינמטק כי הגנוז מפקיד בידי את הסרטים מאוסף כרמל, כמקום המתאים לשימורם, בהתאם להסכם בין הגנוז לבין המרכז. עם זאת הבהיר הגנוז, כי לפי החוק וההסכם, הבעלות על הסרטים וכל זכות הנובעת ממנה שמורות לממשלת ישראל. חשב משרד האוצר הודיע למשרד מבקר המדינה, כי הוא ממשיך להיות חבר בהנהלה, אך הוא רואה בחברותו בהנהלה חברות אישית, ולא נציג של משרדו.

גנוז המדינה ניסה להתמודד עם שימור הסרטים התיעודיים שנוצרו בארץ ישראל. לאחר עשרות שנים טרם הגיע טיפולו לידי גמר. הגנוז לא השכיל להתמודד עם בעיית הרישום, השימור והקיסלוג בהיקף ובחיסכון הדרושים. לא עלה בידי לשלב את הגורמים המטפלים בשימור וליצור

מרכז לאומי לשימור הסרטים. טרם שומרו הסרטים העלילתיים שבאוסף ולא מולאו במלואן ההתחייבויות שנטל עליו משרד ראש הממשלה על פי ההסכם עם משפחת אקסלרוד.

ממצאי הביקורת מראים, שהמרכז פעל בלי תקציב, בלי חוזה עם התורמת ובלי סדרי פיקוח ובקרה נאותים על נסיעות לחו"ל ועל הוצאת כספים בארץ ובחו"ל; לא נשמרו כללי מינהל ציבורי תקין כאשר בחרו בבנו של יו"ר המרכז, נציג התורמת, למנהל המרכז; לא ניתנה אפשרות לבעלי מקצוע להתחרות על המשרה, כדי להבטיח שייבחר האיש המתאים ביותר מבחינת השכלה, כישורים מקצועיים וניסיון.

כשמדובר בגוף שמימון פעולותיו בא מכספי תרומות, שומה על עובדי מדינה ומוסדות ציבור החברים בהנהלת הגוף להבטיח שהניהול יהיה על פי כללים מקובלים של מינהל תקין, היסכון ויעילות. חברותם צריכה להיות מעין תעודת אחריות לתורמים, שהשימוש בתרומותיהם יהיה כדין ועל פי סדרי מינהל תקין. עובדי המדינה שבהנהלת האגודה לא השכילו לכוון את פעולות המרכז על פי אותם כללים ולפקח כראוי על מעשי עובדיו ומנהליו.

הטיפול ברשומות בחברות ממשלתיות

ריכוז ממצאים

בחברות ממשלתיות נוצרות רשומות בעלות ערך היסטורי ומשפטי העשויות לעניין את החוקרים בדורות הבאים. הרשומות החשובות הן רק מעט מכלל הרשומות הנוצרות בכל חברה. הליכים סדירים של מיון מאפשרים שמירת הרשומות החשובות וביעור הרשומות חסרות הערך.

בחברות ממשלתיות שנבדקו בוערו רשומות בעלות חשיבות מחקרית ואילו רשומות חסרות ערך, שעלות החזקתן גבוהה, הצטברו אף כי היה אפשר לבערן זה מכבר.

מבין מאות מוסדות הפועלים בישראל הוכרזו על פי הוראות חוק הארכיונים והוחלו עליהם הוראות החוק 26 מוסדות בלבד מהם 12 חברות ממשלתיות. בגנזך המדינה ורשות החברות הממשלתיות לא פורסמו הנחיות בדבר הטיפול ברשומות פעילות של מוסדות אלה ולא בדבר שימורן וביעורן. לא פורסמו נהלים והנחיות בדבר הטיפול ברשומות של מוסדות שנמכרו לגורמים פרטיים או שפסקו לפעול. גנז המדינה לא יזם פיקוח על החומר הארכיוני של רוב המוסדות הללו.

בין הרשומות שלא השתמרו היו מסמכי חברת האשלג, שפעלה בים המלח לפני קום המדינה. הרשומות בוערו בידי חברת מפעלי ים המלח. רשומותיה של חברת נתיבי נפט, שפעלה עד 1977 בחצי האי סיני, מקצתן נעלמו ומקצתן הוחזקו באי סדר גמור בידי חברת הנפט הלאומית.

בחברות ממשלתיות בעלות אופי כלכלי ובארגונים ובמוסדות ציבוריים וממשלתיים הפועלים בתחומי חברה, תרבות, רווחה ובתחומים אחרים נוצרות רשומות בעלות ערך משפטי שיש להן חשיבות לניהול השוטף של החברות, ומסמכים בעלי ערך היסטורי העשויים לעניין את החוקרים בדורות הבאים. החשובים במסמכים אלה הם מסמכי היסוד של החברה, כתבי זיכיונות, פרוטוקולים של ישיבות הדירקטוריון, דוחות כספיים, מאזנים, הסכמי עבודה, חוזים עם גורמי חוץ ומסמכים הנוגעים לתחום התמחותה של כל אחת מהחברות. מסמכים אלה הם רק מעט מכלל הרשומות

הנוצרות בכל חברה, ואפשר לשמור את החשובים שבהם, בייחוד אם ננקטים הליכים סדירים של מיון וביעור.

הטיפול במסמכים מוסדר בחוק הארכיונים, התשט"ו-1955, ובתקנות שהוצאו על פיו (להלן - החוק), המסמיך את גנז המדינה להורות למשרדי ממשלה, לרשויות מקומיות ולמוסדות שהממשלה (באישור ועדת החינוך והתרבות של הכנסת) הכריזה עליהם מוסדות מדינה, כיצד למיין מסמכים, לבער את חסרי הערך שבהם ולשמור על המסמכים החשובים. ראש הממשלה, שסמכות הממשלה האמורה הועברה אליו, הכריז, עד מועד סיום הביקורת, על 26 מוסדות כמוסדות מדינה, מהם 12 חברות ממשלתיות. שתי חברות מאלה שהוכרזו אינן פעילות עוד.

בקיץ 1989 בדק משרד משרד מבקר המדינה את מיון המסמכים ושימורם בשלוש חברות שהוכרזו מוסדות מדינה, ובשתי חברות שלא הוכרזו; אחת מהן היא חברת נתיבי נפט בע"מ, שחדלה לפעול. ממצאי הביקורת נדונו עם גנז המדינה ועם הנהלת רשות החברות הממשלתיות. בנובמבר 1990 עודכנו הנתונים.

מפעלי ים המלח בע"מ

"מפעלי ים המלח" היא חברה ממשלתית, שהוקמה ב-1952 במטרה לנצל את אוצרות הטבע באזור ים המלח. במסמכי הגנזך צויין שב-1968 ביערה החברה חלק ניכר מהרשומות של חברת האשלג לארץ ישראל בע"מ - החברה שקדמה לה בימי המנדט הבריטי. בחומר המבוער היו דוחות של החברה מהשנים 1922 - 1930; התכתבות בין המפעל בסדום לבין המשרדים של החברה בלונדון ובירושלים; תיקים אישיים; תיקי תביעות ועוד. הרשומות הנותרות אוחסנו במגנזה המרכזית של החברה בבאר שבע, בביתו של המנהל האדמיניסטרטיבי לשעבר של חברת האשלג ובמוזיאון בית היוצר שהוקם במשותף על ידי מפעלי ים המלח והמועצה האזורית תמר. רק ב-1974 הוחלו על החברה הוראות החוק כשהוכרזה מוסד מדינה.

ב-1987 הועבר מלונדון למשרדים של מפעלי ים המלח בבאר שבע ארגז ובו מסמכים לא ממוינים הנוגעים לפעילותה של חברת האשלג בלונדון. ארגז אחר של מסמכים, שהוכן למשלוח, אבד בלונדון. ב-1990 הפקידה החברה את רוב החומר בגנזך המדינה, ואילו השאר הושאל לצורך מחקר.

בבדיקה במגנזות של מפעלי ים המלח נמצאו רשומות שנשמרו זמן רב וגדשו את המגנזות עד כדי סתימת מעבריה הפנימיים של אחת מהן. השתמרו המחאות כספיות מ-1970, תיקי משכורות מ-1975, אישורי מס הכנסה מ-1975, כרטיסי נוכחות מ-1968, שוברי מחסן מ-1974 ורשומות אחרות חסרות ערך ארכיוני.

החברה הממשלתית לתיירות

החברה הוקמה ב-1956 כדי לטפל מטעם המדינה בנושאי תיירות, וב-1966 הוכרזה החברה מוסד מדינה.

הביקורת העלתה, שהשתמרו מסמכים של הנהלת החשבונות מ-1971 ופקודות יומן מ-1976, שראוי היה לבערם זה מכבר. המרתף שבו אוחסנו הרשומות היה מלוכלך והדיף ריח של טחב. קצת מהאוגדנים שהיו מצויים בו התעוותו; רבים מהם שימשו מצע לפטריות; הם כוסו באבק רב והכתובות שעליהם דהויות. לא היו בחברה רישומים של תכולת המרתף.

החברה לא ביקשה ולא קיבלה אישור לביעור רשומות. לדבריה היא לא נהגה לבער רשומות כלל, אלא העבירה למרתף את אלו שאינה נזקקת להם.

בעקבות הביקורת יצרה החברה קשר עם גנז המדינה, הפקידה בו חומר בעל ערך, ביערה חומר חסר ערך, רשמה את שאר החומר והעבירה אותו למחסן בתוך בניין המשרדים שבו שוכנת החברה.

החברה הממשלתית למדליות ולמטבעות בע"מ

החברה פועלת מאז 1958 בתחום הנצחת מאורעות חשובים והישגים בחיי העם והמדינה על ידי הנפקת מדליות ממלכתיות ומטבעות והפצתן. ב-1966 הוכרזה החברה מוסד מדינה.

בבדיקה התברר, שהחברה שומרת על מרבית הרשומות בעלות הערך ההיסטורי ועל דוגמאות מהמדליות ומהמטבעות שהנפיקה. החברה מבערת, באישור גנז המדינה, רשומות חסרות ערך.

החברה הודיעה למשרד מבקר המדינה, כי מאז 1978 נשמרים באוצר החברה דוגמאות מכל הפריטים המונפקים בה, לרבות הנפקות פרטיות, שהפיקה על פי הזמנות של גופים שונים. אשר לפריטים שהונפקו לפני כן, יש שהונפקו במספר מצומצם מאוד, וכל העותקים נמסרו למזמינים.

חברה כלכלית לירושלים בע"מ

החברה נוסדה ב-1948 במטרה לפתח את ירושלים וסביבתה וליזום את הקמתם ואת פיתוחם של מפעלים כלכליים. החברה לא הוכרזה מוסד מדינה. בשנות ה-50 הקימה החברה שלוש חברות בת: רוממה, חברה לאספקת חומרים וציוד בע"מ; החברה לצמחי רפואה ישראליים בע"מ; תעשיית אבנים יקרות בע"מ. החברות אינן פעילות עוד ולא נשמרו רשומותיהן.

החברה מעבירה את הרשומות שאין לה עוד צורך בהן למחסן בגבעת שאול. תכולת המחסן לא מוינה ולא נרשמה. בעת הביקור במחסן נמצאו בו דגמים של מבנים שהקימה החברה, שאפשר שהם בעלי ערך ללימוד תולדות ירושלים, ותיקים רבים של הנהלת החשבונות משנות ה-60 ואילך, שאפשר היה לבערם זה מכבר. מקצת התיקים האלה נפגעו ממכרסמים.

החברה לא שמרה את התכניות הכלליות והמפורטות של המבנים שהיא בנתה באזור התעשייה במקור ברוך. מדובר באחד מאזורי התעשייה הראשונים שהחברה הקימה בירושלים. נמסר למשרד מבקר המדינה, שתכניות אלה, אם הן קיימות, אמורות להשמר אצל המתכננים ולא במשרדי החברה. לפחות במקרה אחד לא עלה בידי החברה לקבל ממתכנן תכניות מסוימות שהיה לה עניין בהן.

לאחר סיום הביקורת נמכרה החברה לגורמים פרטיים.

חברת נתיבי נפט בע"מ

חברת נתיבי נפט הוקמה ב-1967 לצורך הפעלה וניצול של שדות הנפט באבו רודס ובראס סודר שבחצי האי סיני. בתחילת 1976 היא פסקה לפעול אולם מועצת המנהלים המשיכה להתכנס עד 1983 והחברה פרסמה מאזנים עד 1985. הפרוטוקולים של דירקטוריון החברה מהשנים 1967 - 1976 הועברו לנכסים מ"י בע"מ - חברה ממשלתית, שנוהלה על ידי עובדים ממשרד האוצר. הפרוטוקולים המקוריים נעלמו ונותרו רק צילומים של כמחצית מכלל הפרוטוקולים. הצילומים האלה הופקדו בגנזך המדינה יחד עם רשומות של ועדת חקירה, שמינתה הממשלה כדי לבדוק נושאים שונים שבתחום טיפולה של חברת נתיבי נפט בע"מ.

משרד מבקר המדינה בדק בגנזך המדינה, במשרד האנרגיה והתשתית, במשרד האוצר ובחברת הנפט הלאומית היכן מצויות רשומותיה של חברת נתיבי נפט, ובעיקר היכן מצויים המפות הגיאולוגיות ודוחות הקידוח וההפקה.

מפות גיאולוגיות, דוחות קידוח ומסמכים אחרים מהשנים 1967 - 1977 הועברו לחברת הנפט הלאומית בע"מ וזו העבירה אותם לשדות הנפט שהיו ברשותה בדרום מערב סיני ומשם למשרדה בתל אביב ולמחסניה בשדה זוהר ובשדה חלק. לא נמצאו רשימות התיקים והמסמכים שהועברו לחברת הנפט הלאומית.

בביקור בשדה זוהר, כיום מחנה עבודה נטוש, נמצא, כי מסמכים של נתיבי נפט מצויים במחסן קטן וגדוש ניירות. המנעול היה פרוץ והדלת פתוחה. בפנים שררו אנדרלמוסיה

ועזובה רבה; ערימות גדולות של ניירות, חלקם מושחתים, היו מפוזרים על הרצפה. לא נמצאו רשימות של תכולת המחסן.

הנהלת המכון הגיאולוגי מסרה למשרד מבקר המדינה, שחלק מהרשומות בשדה זוהר ובשדה חלץ חשובות לחקר התחומים שבהם מטפל המכון, אך לא עלה בידי המכון להעבירן לרשותו.

בעקבות הביקורת הורשה המכון למיין את הרשומות ולקחת לרשותו את אלו שהוא מצא בהם עניין. הרשומות נרשמו וקוטלגו בקטלוג הממוחשב של ספריית המכון. הוחל בביעור החומר שחסר ערך ארכיוני.

ב-1976 הועברו מחברת נתיבי נפט למכון הגיאולוגי ארונות אחדים ובהם מסמכים גיאולוגיים שנמצאו בסיני ב-1967. המסמכים מוינו ואלו שנראו חשובים שולבו בספריית המכון. המסמכים החשובים פחות אוחסנו במסדרון על יד הספרייה, לא נרשמו, ולא הוגשה בקשה להפקידם בגנזך או לבערם.

הפיקוח הממלכתי על הרשומות של חברות ממשלתיות

גנזך המדינה מופקד על ביצוע חוק הארכיונים ובידיו נתונות סמכויות בעניין חומר ארכיוני הנמצא במשרדי ממשלה, במוסדות מדינה וכן סמכויות מסוימות בעניין חומר הנמצא בידיים פרטיות. לדעת הביקורת, על הגנזך להיות הגורם המרכזי המנחה והמכוון את החברות הממשלתיות בכל הקשור לאיתור חומר ארכיוני ושמירתו.

גנז המדינה מפקח פיקוח מזערי על הרשומות של חברות, איגודים ומוסדות ציבור. כאמור, רק 26 מבין מאות המוסדות שבבעלות ציבורית, הקיימים במדינה, הוכרזו מוסדות מדינה. בין המוסדות הרבים שלא הוכרזו מצויות חברות ומוסדות חשובים למדינה ולחברה, כגון המוסדות להשכלה גבוהה, חברת החשמל, איגודי ערים, מועצות ייצור חקלאיות, מגן דוד אדום, חברות פיתוח עירוניות, מוזיאונים, בנקים בבעלות ממשלתית, תעשיות ביטחוניות, תיאטרות, חברות לחיפוש נפט, מפעלי בריאות. על אלו שהוכרזו אין הגנז מפעיל פיקוח יעיל; ממסמכי הגנזך עולה, שבאחדות מהחברות שהוכרזו לא ביקרו אנשיו זה עשר שנים ויותר.

בסקר שערך הגנזך ב-1982 ב-53 מוסדות וחברות ציבוריות נקבע, שעל 7 מוסדות ראוי להכריז מוסדות מדינה - החברה הישראלית למחקר ולפיתוח בע"מ, החברה למרכזי תרבות וספורט, (נוער ומבוגרים) בע"מ; הנדסת התפלה לישראל, (תהליך זרחין) בע"מ, חברת מבני תעשייה בע"מ, חקר ימים ואגמים לישראל בע"מ, כימיקלים לישראל בע"מ, ושיכון ופיתוח לישראל בע"מ. עד סיום הביקורת לא הוכרז אף אחד מהם מוסד מדינה.

הגנזך לא פירסם תדריכים והנחיות לניהול שוטף של הרשומות של חברות פעילות ולא בדבר אופן הטיפול ברשומות בעלות ערך היסטורי ומחקרי של חברות שחדלו לפעול, או שעברו מבעלות ממשלתית לבעלות אחרת. לא נקבעו הוראות בדבר מיקום הרשומות של החברות, זכויות העיון במסמכים ולא בדבר שאר הנושאים שבתחום ניהול הרשומות. הגנז לא יזם שיתוף פעולה עם רשות החברות הממשלתיות, לא עם מרכז השלטון המקומי ולא עם בעלים של מוסדות והנהלות של ארגונים במטרה להבטיח את שימורם של המסמכים החשובים המצויים ברשותם.

הנהלת רשות החברות הממשלתיות הודיעה למשרד מבקר המדינה, כי על פי חוק החברות הממשלתיות התשל"ו-1975, חייבות החברות שבטיפולן למסור לה פרוטוקולים, מאזנים ודוחות כספיים, והיא מקפידה על מילוי הוראה זו. אין היא חייבת לגנוז את הדוחות שהיא מקבלת מהחברות והיא שומרת עליהם כל עוד היא נזקקת להם לצורך מילוי תפקידה.

בינואר 1990 הודיע גנז המדינה שלגנזך אין אחריות חוקית לחומר הארכיוני של החברות שלא הוכרזו מוסדות מדינה, והן רשאיות לבער חומר על פי החלטותיהן הן. בעניין החברה הכלכלית

לירושלים ציין הגנז, כי ביקש בשעתו ממנהל ארכיון העיר ירושלים לבדוק את החומר הארכיוני של החברה וליזום את הפקדתו בארכיון העיר, אך הדבר לא בוצע.

בשל היעדרם של נהלים והנחיות מפורטים אוגרים חברות ומוסדות כמויות עצומות של מסמכים חסרי ערך ומבזבזים משאבים ניכרים הדרושים להחזקתם. לא פעם מסמכים אלה נשמרים אצלם בתנאים גרועים, וקיומם מקשה על איתורם של מסמכים בעלי ערך היסטורי. עקב כך מסמכים חשובים הולכים ואובדים במרוצת השנים. לדעת הביקורת המצב החמור של הרשומות בחברות הממשלתיות דורש ביצוען של פעולות תיקון דחופות, ובעיקר פרסום נהלים והנחיות לחברות על ידי גנזך המדינה, שיתואמו עם הנהלת רשות החברות. מן הראוי לבחון האם הוראות חוק הארכיונים, התשט"ו-1955, והתקנות שהותקנו על פיו, מספקות את צורכי המציאות היום ולבדוק אפשרות ליזום חקיקה עדכנית בנושא זה.